

He sold trees and retained the land

מכר אילנות ושייר קרקע –

OVERVIEW

The גמרא states that in a case where one sold the trees on his property, but retains the property for himself, there is a dispute between ר"ע ורבנן, whether the one who bought the trees acquires any land for himself (at least to the extent that he may replant these trees after they wither). There is a dispute between the רשב"ם and תוספות as to how many trees he purchased.

The בור states¹ that if one sold a field he did not sell the בור, etc. which is in the field. The בור still belongs to the owner. There is a מחלוקת between רבנן and ר"ע whether the owner retains his right of way to the בור. The רבנן maintain that he retains this right of way since בעין רעה מוכר, while ר"ע maintains he lost this right of way for מוכר יפה.² There is another מחלוקת in משנה regarding הקדש. The רבנן maintain that if one is מקדיש a field he is מקדיש everything in the field including the בור, etc. (because בעין יפה מקדיש), while ר"ש maintains he is not מקדיש everything in the field (we do not say בעין יפה מקדיש).

פירש הקונטרס³ דבב' אילנות איירי –

The רשב"ם explained that we are discussing a case where he bought two trees only -

דבג' הכל מודין דקנה קרקע כדתנן בהמוכר את הספינה (לקמן דף פא,א) –

For if he bought three trees all agree that he acquires land, as we learnt in a משנה - פרק המוכר את הספינה in משנה

ומוקי לה בגמרא⁴ כרבנן⁵ ודחי ומוקי לה אפילו כרבי עקיבא⁶ –

And the גמרא initially established the משנה according to the רבנן (who maintain (מוכר בעין רעה מוכר), and subsequently the גמרא rejected this view and established the משנה even according to ר"ע (who maintains (מוכר בעין יפה מוכר) -

ולפי זה⁷ רישא דקתני שנים אין לו קרקע לא אתי כרבי עקיבא –

¹ עא,א.

² Nonetheless ר"ע still maintains that לא מכר את הבור, even though בעין יפה מוכר.

³ See רשב"ם ד"ה פלוגתא.

⁴ פב,ב.

⁵ The משנה there rules that if he bought three אילנות (where he acquires a limited amount of קרקע) and the tree branches spread out beyond their allotted space, he must trim the trees and confine them to their limited area. The גמרא assumed that according to ר"ע who maintains מוכר בעין יפה מוכר, there would be no such requirement to trim the trees.

⁶ The גמרא there explains that even ר"ע admits that he did not give the buyer special rights if it is מכחשי ארעא.

⁷ Once we say that our גמרא is discussing two trees and according to ר"ע he receives קרקע this conclusion is inevitable.

And according to this, the רישא of that משנה (in theמוכר את הספינה) which states that if he bought two trees he acquires no land, does not follow the view of ר"ע⁸ –

אילן א' by קונה קרקע he is ר"ע according to the proof רשב"ם's cites and elaborates on תוספות

וכן מוכח בסוף המוכר את הבית (שם דף עב, א ושם) דקתני –

And so it is evident in the end of המוכר את הבית where the גמרא cites a ברייתא which states -

הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה כולי בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע –

One who was מקדיש three trees (simultaneously) in the ratio of ten trees per a ב"ס, etc. (he is [also] מקדיש the land between the trees); however if he was מקדיש the three trees one after the other (not together) he was not מקדיש the קרקע -

ופריך מיניה⁹ אילימא רבי עקיבא האמר מוכר בעין יפה מוכר וכל שכן מקדיש –

And the גמרא asks [who is this ברייתא according to]; can we say it is according to ר"ע, but he says that (even) המוכר בעין יפה מוכר and certainly a מקדיש is מקדיש - בעין יפה

פירוש ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את הקרקע –

The explanation of the גמרא's question (according to the רשב"ם) is; so why by one after the other he was not מקדיש the קרקע, since certainly המקדיש בעין יפה מקדיש so he definitely included the קרקע each time he was מקדיש one tree (according to ר"ע) -

אלמא משמע דקנה אילן אחד נמי קנה קרקע¹⁰ –

It is seemingly evident that when one buys even one tree he also acquires קרקע (קנה ב' לא according to ר"ע), and therefore the רישא of the משנה (in פרק הספינה) which states that by קנה קנה cannot be according to ר"ע. This concludes the citation and view of the רשב"ם.

In summation: The רשב"ם maintains that our סוגיא (which discusses the case of מכר אילנות ושייר) is discussing two trees, for by three trees he is קונה קרקע, whether the האילנות is בעל האילנות קרקע, whether the קונה קרקע according to everyone. According to ר"ע even by א' קונה אילן א' he also has קרקע. The רשב"ם proves this from his interpretation that the גמרא (in פרק הבית) assumes that the ברייתא there (which states that if he was מקדיש trees בזאת"ז they are not הקדש) disagrees with ר"ע who evidently must assume (that קנה קרקע and certainly if) קנה אילן א' הקדיש הקרקע.

disagrees: תוספות

ואין נראה לרבינו יצחק דהא כיון דהא דתנן בהמוכר את הספינה (שם דף פא, א) –

And this is not the view of the ר"י, for since that which the משנה taught in פרק

⁸ According to ר"ע who maintains that מוכר בעין יפה מוכר, even if he buys two trees (or even one tree) he is קונה קרקע, for the seller is generous in his sale and also includes the קרקע for the tree in the sale.

⁹ The מיניה הגהות הב"ח substitutes the word 'מני' instead of מיניה.

¹⁰ Otherwise, if ר"ע does not maintain that קנה אילן א' קנה קרקע, why cannot the ברייתא be according to ר"ע!

המוכר את הספינה, that when -

קנה ג' קנה קרקע מוקי נמי כרבי עקיבא אם כן על כרחך לרבי עקיבא בשנים לא קנה קרקע¹¹ –
ר"ע He buys three trees he acquires land, is also established according to ר"ע –
ר"ע performce you must say that by two trees he is not קונה קרקע even according to ר"ע –
דהכי משמע דוקא ג' קנה קרקע אבל ב' לא קנה קרקע –

For this is the inference of the משנה; only when he buys three trees does he acquire קרקע, however when he buys two trees he is not קונה קרקע (even according to ר"ע). We cannot therefore say that the מחלוקת here is by אילנות ב', for everyone agrees (even ר"ע) that by אילנות ב' he is not קונה קרקע

גמרא offers his interpretation of our תוספות:

לכך יש לפרש להא דשמעתין בג' אילנות –

Therefore we need to interpret our גמרא, (only) by three trees (and it depends on the מחלוקת between ר"ע and רבנן whether he is קונה the קרקע or not) –

anticipates a difficulty: תוספות

ואף על גב דבעלמא בג' קנה קרקע –

And even though generally when buying three trees he acquires קרקע, so how can the רבנן maintain here that לא קנה קרקע

replies: תוספות

שאני הכא דמיירי כגון שאין שם קרקע אלא לצורך האילנות –

Here it is different for we are discussing a case where for instance there is only enough קרקע for the needs of the trees -

ופירש בהדיא שמשייר הקרקע לעצמו –

And the seller explicitly stated that he is retaining the land for himself -

או בשדה גדול¹² ואומר בפירוש שכל¹³ הקרקע משייר –

Or (even) by a large field (where there is more land than what is needed for the trees), however, he explicitly stated that he is retaining the entire land for

¹¹ Once the גמרא establishes the משנה (which states קנה ג' קנה קרקע) like ר"ע then it is evident from this statement of (קנה ב' לא קנה קרקע) which clearly states קנה ב' לא קנה קרקע (even if we ignore the רישא of the משנה which clearly states קנה ב' לא קנה קרקע).

¹² The trees however were planted close to each other in the proper manner of a שדה אילן, for if they were spread out over this entire גדול שדה, he would not acquire any קרקע (see ממטע ד"ה לז,ב תוס'). See מהרש"א.

¹³ In the previous case (where there was only קרקע לצורך האילנות) then if he said that he is משייר the קרקע (even though he did not say he is משייר all the קרקע, nevertheless) he retains all the קרקע (for which קרקע can we exclude; all the קרקע is קרקע האילנות and he retained it for himself), however in this case (where there is more קרקע than קרקע לצורך) then he retains all the קרקע only if he stipulated clearly that he is retaining all the קרקע, but if he would merely state that he is retaining קרקע, then he could only retain the קרקע לצורך האילנות (see [however הב"ח] and [מהרש"א and] נח"מ).

himself; in such a case -

ולכולי עלמא לא קנה בגוף הקרקע כלום¹⁴ –

According to everyone (even ר"ע) the buyer does not acquire any land at all -

אלא למאן דאמר מוכר בעין יפה מוכר יכול ליטע אחר במקומו כשייבש –

However according to the one (ר"ע) who maintains מוכר בעין יפה מוכר, the tree buyer can replant another tree in its place when the original tree will wither.

In summation: תוספות maintains that the מחלוקת is by three trees (in a case of הקרקע [כל] שייר); however by two trees in any event he is not קונה קרקע (even according to ר"ע).

¹⁵פרק המוכר את הבית in גמרא explains the תוספות

וההיא דהמוכר את הבית הכי פירושו מני אילימא רבי עקיבא ואליבא דרבנן דרבי שמעון¹⁶ –

And regarding that גמרא in פרק המוכר את הבית, this is the interpretation; the גמרא asks, **according to whom** is the ברייתא (which states that if he was מקדיש three trees (קרקע שביניהם), shall we say it is according to ר"ע in accordance with the רבנן who argue with ר"ש -

דסבירא להו מקדיש בעין יפה הוא מקדיש –

For the רבנן maintain that מקדיש בעין יפה הוא מקדיש; we cannot say this -

הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר וכל שכן מקדיש –

For מקדיש בעין יפה and certainly מוכר בעין יפה הוא מוכר (even ר"ע) maintains that (even) [so why by (מכר) but not necessarily by הקדש the קרקע is not זאה"ז] מקדיש

ואלא רבנן ואליבא דרבנן דרבי שמעון דאמרו במקדיש הקדיש את כולן –

And if you rather say it is according to the רבנן (of ר"ע that מוכר רעה בעין יפה) in accordance with the רבנן of ר"ש who maintain that by מקדיש a field he was מקדיש it entirely including the בור ודות (not like ר"ש), nevertheless it is still not understood -

הרי אומר מוכר בעין רעה מוכר אבל מקדיש בעין יפה מקדיש –

For even though the רבנן דר"ע maintains מוכר רעה בעין יפה מוכר, however they agree with the רבנן דר"ש that מקדיש בעין יפה מקדיש -

וכיון דסבירא להו דכולי האי מקדיש בעין יפה¹⁷ ממכר –

So since they (רבנן [ור"ע]) maintain that one is מקדיש בעין יפה [more] than מכר -

דאפילו בור ודות שאין הקרקע צריך להם הקדיש –

For even the בור ודות which is not necessary for the קרקע is also הקדש, then -

¹⁴ The owner explicitly stated he is retaining all the land for himself. The law of קנה ג' קנה is when the owner did not specify anything concerning the קרקע.

¹⁵ The קונה he is ר"ע according to תוספות (cited previously in this פרק) proved from the גמרא that המוכר את הבית in גמרא (רשב"ם) proved from the גמרא that according to ר"ע he is קונה. Our תוספות will now refute this proof. אילן one קונה even if he was קונה.

¹⁶ The משנה on ע"א states: 'וכו' אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא וכו' See 'Overview'

¹⁷ The יפה טפי ממכר amends this to read, יפה טפי ממכר.

כל שכן במקדיש את האילן שהקדיש את הקרקע הצריכה לאילן¹⁸ –

Certainly by את האילן that he was מקדיש the קרקע which is necessary for the tree (even if it is one tree), so how can the ברייתא state that בזה אח"ו, the rule is that הקדש does not acquire the קרקע -

וַאֲפֹאֵם עַל גַּב דְּבַמְכֹר לֹא מָכַר אֶת הַקֶּרֶקַע¹⁹ –

And even though that by מכר when he sold (less than three) trees **he did not sell the קרקע** (both according to ר"ע ורבנן), nevertheless by הקדש there is more reason to assume the קרקע should be that even בזה אח"ז הקדש, the ruling should be that even הקדש.

תוספות anticipates a difficulty with this interpretation:

ומיהו אההיא דבתר הכי אי אפשר לפרש כן –

However regarding that which the גמרא states **afterwards it is impossible to explain** that in the **same** manner -

[דקאמר] אלא פשיטא רבי שמעון²⁰ ואליבא דמאן אילימא אליבא דרבי עקיבא –

For the גמרא states, but rather obviously it is according to ר"ש, but in accordance with whom; if we shall say in accordance with ר"ע, that cannot be -

הא אמר מוכר בעין יפה מוכר כל שכן מקדיש –

For **מקדיש** בעין יפה מקדיש **so certainly** **מוכר** בעין יפה **מוכר** **ר"ע** maintains, so why קנה אילן א' לא קנה ר"ע agrees that by תוספות that even הקדש it is not בזואח"ז קרקע so what is the question that since **ר"ע** maintains יפה **מוכר** בעין יפה **so** כ"ש מקדיש בעין יפה, but nevertheless he cannot be קונה קרקע if קנה only א' אילן, and therefore by מקדיש (according to ר"ש that he is not קונה the בור ודות in the הקדש field) it is the same that by הקדיש אילן אחד (or זאח"ז) he is not מקדיש קרקע!

תוספות responds:

ומכל מקום יש לפרש בדוחק דפריך מסברא²¹ –

¹⁸ The tree requires the surrounding קרקע for its nourishment and existence much more than the ברקע requires the בור ודוּת for its irrigation (for it can be irrigated from elsewhere).

¹⁹ The גמרא proved from the גמרא of המוכר את הבית that even if קנה אילן א' קנה קרקע ר"ע maintains that since the גמרא asked מוכר בעין יפה מוכר בעין יפה מוכר ר"ע, assuming that the גמרא meant that since ר"ע maintains by מכר that מוכר בעין יפה מוכר and therefore even if קנה אילן א' קנה קרקע ר"ע, the same applies by הקדש. However תוספות explains that when the גמרא said רבנן דר"ש according to ר"ע ורבנן (or רבנן), they did not mean ר"ע (ורבנן) per se, but rather רבנן according to the ר"ש who maintain more than מוכר בעין יפה מוכר (since by הקדש he is מקדיש even the בור [not like by מכר; see footnote # 2]) and so by הקדש (only) the rule should be קנה קרקע א' קנה קרקע for the tree requires the קרקע more than the קרקע requires the בור, and the בור according to the רבנן דר"ש the בור becomes הקדש when he is מקדיש the קרקע, so certainly the קרקע of an אילן should become הקדש (even though that by מכר ר"ע agrees that קנה קרקע לא אילנות). See 'Thinking it over' # 2.

²⁰ See footnote # 16.

²¹ Indeed we cannot prove that (ר"ש אליבא ד) ר"ע would maintain that קנה קרקע (since ר"ע maintains that by מכר the rule is that קנה קרקע, (קנה אילן א' לא קנה קרקע), nevertheless since we can assume that the הקדיש בעין יפה is greater and more likely than מוכר בעין יפה (for the רבנן who maintain מוכר בעין יפה nevertheless maintain יפה (מקדיש בעין יפה), therefore

But nevertheless we can somewhat explain that the גמרא asks logically (but not from an irrefutable proof) -

כיון דמוכר בעין יפה מוכר אית לן למימר דמקדיש כל שכן דיותר מעט²² בעין יפה מקדיש -

Since מוכר בעין יפה מוכר (to the extent that he grants him the way) it makes sense to assume that regarding מקדיש it is certain that he is יפה בעין יפה even more than he is יפה בעין יפה, so that -

ובאילן אחד נמי הקדיש המקדיש את הקרקע אף על גב דבמכר לא קנה -

Even by one tree, the מקדיש was מקדיש the קרקע even though that by מכר he would not acquire קרקע if he was קונה only one [or two] tree[s].

In summation: the ברייתא which states בזאת"ז he is not קונה קרקע can certainly not follow the view of ר"ע and his רבנן if they agree with דר"ש that he is מקדיש the בור (when he is מקדיש the field), because if the בור becomes הקדש the קרקע of the tree should certainly become הקדש, and it cannot even follow the view of ר"ש that לא הקדיש את הבור, if we agree with ר"ע that לו הדרך (which is more עין יפה than מכר) for it follows if by מכר it is מקדיש the בור (even if it is not מקדיש the בור) for קרקע is more than מכר the single אילן should be מקדיש קרקע (even if it is not מקדיש the בור) for קרקע is more than מכר the אילן than בור is קרקע. However in no way can we infer that ר"ע maintains that מכר אילן א' קנה קרקע.

offers an alternate explanation in the גמרא of המוכר את הבית, which will not allow us to infer from it the opinion of ר"ע regarding מכר אילן א' whether קנה קרקע or not:

ועוד יש לפרש דלא מכח הקדש²³ זה אחר זה דייק התם דבעין רעה מקדיש²⁴ -

And in addition we can explain the גמרא in הבית את המוכר that the גמרא does not infer that the ברייתא there maintains that בעין רעה מקדיש based on the ruling of - הקדיש זה אח"ז

אלא דייק מדקתני הקדיש שלשה אילנות ממטע י' לבית סאה הרי זה הקדיש את הקרקע כולה.

But rather the גמרא infers that the ברייתא maintains רעה בעין רעה, from that which the ברייתא taught, one who is מקדיש three trees in a ratio of planting ten in a בי"ס, he was מקדיש the entire קרקע -

לפיכך כשהוא פודה פודה לפי בית זרע חומר שעורים כולי -

it is logical to assume that if by מכירה the rule according to ר"ע is that לו הדרך, it should follow that הקדיש אילן א' (הקדיש השדה לא הקדיש הבור) קנה קרקע.

²² Therefore even though we are following the view of ר"ש who maintains that he was not מקדיש the בור, nevertheless since we also follow the view of ר"ע that בעין יפה מוכר (and מכר לו הדרך) so it can follow that by הקדש (which is more עין יפה than מכר) that if he is מקדיש the אילן he should be מקדיש the קרקע, since the קרקע is אילן more than the בור (see footnote # 18.)

²³ Others amend this to read הקדיש (instead of הקדש).

²⁴ This in turn causes the גמרא to say that it is not according to ר"ע who maintains יפה בעין יפה and certainly מקדיש, which in turn causes us (the רשב"ם) to surmise that according to ר"ע even if קנה קרקע א' קנה קרקע.

Therefore when he redeems it from הקדש he redeems according to the formula of בית זרע חומר שעורים, etc.²⁵ This concludes the citation from the תוספות ברייתא, now explains the inference that מקדיש בעין רעה מקדיש -

ואי סבירא ליה דבעין יפה מקדיש אף על פי שהקדיש את הקרקע ואת האילנות בבת אחת –
And if the ברייתא maintains that בעין יפה מקדיש, so even though he was מקדיש
the קרקע and the trees simultaneously, the ברייתא –

הוא ליה למימר דפודה וחוזר ופודה ופודה תחלה את האילנות בשויין –
Should have ruled that he redeems and redeems again, meaning that **first he redeems the trees for their true value** (and not with the lesser value of זרע חומר שעורים, etc.) -

וְחֹזֵר וּפֹדֶה אֶת הַקֶּרֶקַע לְפִי בֵּית זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים –
And then he later redeems the קרעק according to the formula of בית זרע חומר
- שעורים

כדאמר רב הונא בפרק יש בערכין (ערכין דף יד,א) הקדיש שדה מלאה אילנות –
As a field full of trees - one who was מקדיש a field full of trees - פרק יש בערכין ר"ה
כשהוא פודה את האילן בשווייו –

When he redeems it, first he redeems the trees at their value -
וְחֹזֶר וּפֹדֶה קֶרֶקַע לְפִי בֵּית זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף –
And he then redeems the land according to the formula of **בֵּית זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים**
בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף, the גמרא there continues -

אלמא סבר רב הונא מקדיש כולי –
 It is evident that ר"ה maintains מקדיש, etc. the גמרא continues -
 איתיביה רב נחמן לרב הונא ופריך ליה מברייתא דהמוכר את הבית –

ה' challenges ר" and asked him from the ברייתא of המוכר את הבית, which states that if he was אילנות ממטע י' לב"ס that he is מקדיש ג' אילנות ממטע י' לב"ס and makes no mention of being פודה the בשוויין -

ומשני הא מני רבי שמעון היא דאמר בעין רעה הוא מקדיש –
And the גמרא **there answers,** the ברייתא **of** את הבית **is according to** ר"ש **who**
maintains בעין יפה הוא מקדיש ר"ה **while,** בעין רעה הוא מקדיש.

והשתא מדקדק לקמן²⁶ בפשיטות דכולה סוגיא דלקמן אליבא דרב הונא קיימא²⁷ –
And now the גמרא later infers **simply** that the ברייתא maintains **for**

²⁵ The *SoK* states (וְכִי יִקְדֹּשׁ אֶת הָאֶרֶץ בְּחֻקֵּי הַשָּׁמַיִם) that, (וְיִבֹּל בְּכֹסֶף) which he was immediately after *Yibol*, he can redeem it with fifty *Sheqels*. For later years he redeems it pro rata at this price (a *Shekel* less [approximately] for each following year). This is for a field of grain. It is self-understood that the value of trees (for the same area) exceeds this amount.

26 עב. א.

²⁷ The סוגיא (which begins on עא,א) starts אמר רב הונא וכו'.

the entire סוגיא later in פרק הבית is according to ר"ה -

לטעמיה דאמרינן²⁸ במסכת ערכין (שם) בעין יפה הוא מקדיש:

Following his reasoning which he said in מס' ערכין that בעין יפה הוא מקדיש, and he is פודה the פודה and then אילנות בשוייו and פודה the קרקע with חומר זרע, and since the ברייתא does not mention פודה וחוזר פודה it is obvious that בעין רעה מקדיש therefore the גמרא surmised that it cannot follow ר"ע (or even the רבנן) who we assume maintain that בעין יפה מקדיש.

In summation: we derive that the ברייתא maintains בעין רעה מקדיש since it does not mention פודה פודה, however ר"ע who maintains יפה מוכר, will surely maintain יפה מקדיש and will be required to be פודה וחוזר פודה, but no talk regarding אילן which is certainly not קונה קרקע.

SUMMARY

The רשב"ם maintains that the מחלוקת between רבנן ור"ע is by two (or one) אילנות and פרק המוכר את קנה קרקע (as evidenced in ר"ע maintains that even if קנה אילן א' he is קונה קרקע (there is no proof from תוספות. (הבית maintains that all agree that by less than three trees he is not קונה קרקע, and the מחלוקת is by three trees where the seller explicitly stated that he is קונה קרקע (כל) שייר.

THINKING IT OVER

1. There seems to be two מחלוקת between רשב"ם and תוספות. One is whether we are discussing here a case of two trees (רשב"ם) or a case of three trees and he was קנה (תוספות) שייר (כל) הקרקע. The second is whether ר"ע maintains the קנה (רשב"ם) or not (תוספות). Are these two מחלוקת interdependent or not?

2. It appears from the way תוספות explains the גמרא in פרק המוכר את הבית (in the first explanation) that we cannot prove from ר"ע ורבנן that קנה קרקע א' קנה קרקע, only רבנן דר"ש²⁹, so why was it necessary for the גמרא to discuss the views of רבנן דר"ש³⁰?! (according to the view of ר"ש ור"ע)

3. What are the relative advantages of the two ways, in which תוספות explains the פרק המוכר את הבית in גמרא

²⁸ The הגהות הב"ה amends this to read דאמר (instead of דאמרינן).

²⁹ See footnote # 19.

³⁰ See גמ' מהרש"א and גמ'.